sibi & filiis, quos de legitima uxore suscepit, ex eo posse præjudicium generari, quòd in scriptis redacta non fuit sententia memorata, supplicavit ut testes, qui sententiæ interfuere prædictæ, recipi faceremus. Ideòque mandamus, quatenus testes curetis recipere antè dictos, depositiones ipsorum in scripturam publicam redigi facientes.

XLIV. IDEM Belvacensi Episcopo. [c. an. 1210. *Romæ in Galliam.*]

Publicatis attestationibus possunt produci testes super eodem articulo vel directè contrario, qui prius fuerunt producti in judicio summario, seu extra judicium. Hoc dicit secundùm notabiliorem intellectum, non ponendo aliquam specialitatem in causa matrimoniali. Et tunc expone textum in fi. ibi, in hoc casu: scilicet cùm testes aliàs producti reproducantur. *Pan.*

[b] *Cap. 3. eod. tit. in* IV. *Compil.* Vide Guid. Pap.

CUm in tua Diœcesi [b]: *Et infrà.* Utrùm autem si accusatore idoneo comparente, per tres vel quatuor testes inter jam conjunctos parentela probaretur, per depositiones eorundem posteriorum testium derogetur fidei undecim vel duodecim propinquorum, qui antiquiores tempore ac præstantiores meritis ante contractum matrimonium in contrarium juraverant [c] distinguendo personas & gradus, à quibus directè hi, de quorum copula agitur descenderunt, an primi posterioribus præferantur, non immeritò quæri posset. Quanquam autem ad aliud & ob aliud juraverint, tam illi, quàm illi, tamen si in secundo judicio priores personæ juratæ deponerent illa eadem, quæ primò dixerunt, absque dubio eorum testimonia prævalerent, nec eo possent præterextu repelli, quòd partes testificata didicerant, cùm talis exceptio locum non habeat in hoc casu.

[c] juraverunt.

XLV. IDEM. [c. an. 1210. *Romæ in Campaniam.*]

Excommunicari possunt, qui partem impediunt in testibus producendis. Et denunciandi sunt testes non teneri juramento, de veritate non dicenda. Et si consanguinei impediunt testes actoris, de veritate non dicenda, punitur reus, de cujus voluntate hoc fieri præsumitur.

[d] *Cap. 4. eod. tit. in* IV. *Compil.*

COnstitutis [d] in præsentia nostra Archiepiscopo, & M. Canonico Surrenti. dum ipse illum de crimine simoniæ deferret: *Et infra.* Cæterùm quoniam à principio protestatus est præfatus M. ipsius Archiepiscopi consanguineus multa impedimenta per suam potentiam prætitisse quò minùs probationum copiam in nostra præsentia secum haberet, cùm quosdam induxerint ad jurandum ne adversùs Archiepiscopum aliquid dicerent, & alios minis & terroribus à testimonio perhibendo arcere nitantur: nos ex officio nostro super hoc providere volentes, mandamus, ut generalem feras excommunicationis sententiam [e] in omnes, qui impedimentum aliquod ipsi M. præstare præsumpserint in testibus producendis. Illos autem quos (ut dictum est) juraste constiterit, quòd contra Archiepiscopum nil dicerent, denuncies juramento hujusmodi non teneri. Si quis autem de consanguineis dicti [f] Archiepiscopi aliquem de testibus præsumpserit impedire (quia verisimile non videtur, ut eo invito talia fierent, & ob hoc non caret scrupulo societatis occultæ, eò quòd si voluerit, poterit prohibere: cùm secundùm legitimas sanctiones iniquam ostendant [g] se causam fovere, & experiri debeat Judicis auctoritatem elusam, qui defensionis copiam subtrahit adversario) eundem Archiepiscopum ab officio Pontificali suspendas, & facias manere suspensum, donec illum fecerit à tali præsumptione cessare.

[e] Per excommunicationis sententiam dubitantibus succurritur. concor. quod not. Bar. *in l. quidam consultant. ff. de re judicat.*
[f] *vox* dicti *deest.*
[g] ostendat.

XLVI. IDEM Magdeburgen. [h] Archiepisc. & Præposi. Seburgen. [c. an. 1210. *Romæ in Germaniam.*]

[h] *al.* Magdeburgen. Archiepiscop. & Præposito Sebingenum.

Qui testificata non didicit, nec renunciavit testibus producendis, super antiquis articulis seu capitulis testes etiam aliis productos producere potest.

[i] *Cap. 5. eod. tit. in* IV. *Compil.* Vide Guid. Pap.
[k] Misnen.

COnstitutis in præsentia [i] nostra procuratore A. sororis nobilis viri Marchionis Misnen. [k] & nuncio illustris Principis Bohemorum [34]. [*Et infrà a.*] Pragen. Episcopus ad petitionem ejusdem Principis ipsa volente ad ipsum accedere, ut suas coram eo proponeret actiones, sed à fatellitibus ejusdem prohibita, qui ei bis vel tertiò prohibuerunt ingressum, post appellationem ad nos interpositam divortii sententiam promulgavit: à qua ipsa fecit ad nostram præsentiam provocari: *Et infrà.* Mandamus, quatenus partibus ad locum idoneum convocatis, recipiatis testes, quos vel nobilis ipsa pro se, vel Princeps pro parte sua (cùm nondum testificata didicerint) super processu Pragen. Episcopi vel posteriorum Judicum duxerint producendos, & nobilis ipsa pro se [l], vel testes, quos induxit priùs, vel alios si voluerit inducere non vetetur, cùm non renunciaverit testibus producendis.

[l] *Hæc duo verba*, pro se, *desunt in antiq. exemplar.*

[*a d. fi. n. P. S. Marcelli Presbyterum Cardinalem concessimus auditorem, coram quo proposuit procurator nobilis memoratæ quòd cùm olim ea significante ad nostram audientiam pervenisset quòd prædictus Princeps eam duxisset legitimè in uxorem, & xiv. annis & amplius velut conjugem legitimè pertractasset, & filiis & filiabus suscepti ex ea.*]

¶ PITH. [34] *Marchionis Misnen. & Principis Bohemorum.*] Vide Annales Misniæ 670. 104. Chronic. Sclavor. 180.

XLVII. IDEM [m] in Concilio generali [m] Later. sub Innoc. III. c. 52. [an. 1216. *Romæ.*]

Ponit Concilium duodecim, sine quibus ad probandam consanguinitatem in causa matrimoniali, non valet testimonium de auditu. Hoc dicit, summando generaliter.

[n] *Cap. 6. eod. tit. in* 14. *Compil.* & declara hanc constitutionem, ut per Dominicum in *can. prisciæ. dist.* 55. Vide Guid. Papæ.

LIcèt [n] ex quadam necessitate præter communem formam olim fuerit institutum in consanguinitatis & affinitatis gradibus computandis valere testimonium de auditu, cùm propter brevem hominum vitam testes de visu deponere non valerent usque ad gradum septimum computando: quia tamen pluribus exemplis & certis experimentis didicimus ex hoc multa pericula contra legitima provenisse conjugia: statuimus, ne super hoc recipiantur de cetero testes de auditu [o], cùm jam quartum gradum prohibitio non excedat, nisi fortè [p] personæ graves extiterint, quibus fides meritò sit adhibenda, & ante litem motam testificata didicerint ab antiquioribus quidem suis, non utique ab uno, cùm non sufficeret ille si viveret, sed duobus ad minus: nec ab infamibus & suspectis, sed à fide dignis & omni exceptione majoribus: cùm satis videretur absurdum illos admitti, quorum repellerentur auctores. Nec tamen si unus à pluribus vel infames ab hominibus bonæ famæ acceperunt, quod testantur, tanquam plures idonei testes debent admitti, cùm secundum ordinem solitum judiciorum non sufficiat unius testis assertio, etiam si præsidiali refulgeat dignitate, & actus legitimi sint infamibus interditi. Testes autem hujusmodi proprio juramento firmantes, quòd ad ferendum testimonium in causa ipsa odio, amore, timore, vel commodo non procedant, personas expressis nominibus, vel demonstratione, vel circumlocutione sufficienti designent, & ab utroque latere singulos gradus clara computatione distinguant: & in suo nihilominus juramento concludant se accepisse à suis majoribus quod deponunt, & credere ita esse. Sed nec tales sufficiant, nisi jurati deponant se vidisse personas, vel in uno prædictorum graduum constitutas pro consanguineis se habere; tolerabilius est enim aliquos contra statuta hominum dimittere copulatos, quàm conjunctos legitimè contra statuta Domini separare.

[o] Vide Paul. de Castr. *Cons. 369. in ca. in casu de quo quæritur*, & Joan. And. *in ca. cùm causam, quæ inter. sup. eod.* quem sequitur Alex. *cons. 104. in c. circa primum. vol. 5.*
[p] *Dictio, fortè* deest in Concil. habetur tamen in Greg. Compil.

XLVIII. HONORIUS III. Præposito Molisii [35] Firman. Diœcesis. [c. an. 1220. *Romæ in Umbriam.*]

Post publicationem ad petitionem producentis, interrogari non debent testes, nisi quando dolo, vel negligentia examinatorum super omnibus capitulis interrogati non fuerunt.

PEr tuas nobis literas [q] intimasti, quòd cùm causa, quæ super quibusdam terris vertitur inter Canonicos Sancti [r] Petri [35] ex una parte, & G. [37] Sancti Simonis ex altera, tibi fuisset ab Apostolica Sede commissa, dictus G. tribus mensibus post testium publicationem elapsis, testes suos interrogari postulat iteratò: [*Et infrà a.*] Nos igitur respondemus, illum non esse super hoc de cetero audiendum, nisi forsan à principio illos interrogari super certis capitulis postulasset, idque malitiosè, aut negligenter fuerit prætermissum.

[q] Vide Paul. de Castr. *Cons. 369. in ca. in casu de quo quæritur*, & Joan. And. *in ca. cùm causam, quæ inter. sup. eod.* quem sequitur Alex. *cons. 104. in c. circa primum. vol. 5.*
[r] *Dictio*, Sancti, *deest in omnibus manusc.*

[*a Super quo quid agere debeas Apost. responso desideras edoceri.*]

¶ PITH. [35] *Molisii.*] *Maliisii. Molii.*
[35] *Sancti Petri.*] 2. V. C. *Petri Veteris.*
[37] *& G.*] *& Guidonis seu Voidonis.*

XLIX. IDEM Vell. Oleti [38] & Sacrameniæ [39] Abbatibus, Palentiæ & Segobiens. Diœcesf. [c. an. 1220. *Romæ in Hispaniam.*]

Testes probatorios & reprobatorios probatoriorum reprobare licet: sed reprobatorios reprobatoriorum non licet.

LIcèt [s] dilectus f. n. L. tituli sanctæ Crucis Presbyter Cardinalis, quem procuratoribus Burgien. [40] Episcopi, & Clericorum sanctæ Mariæ de Castro Soret [41] dedimus Auditorem, ea, quæ procuratores ipsi proponere voluerunt, audierit diligenter; quia tamen procurator dicti Episcopi contra personas testium productorum in principali adhuc se velle dicere [t] proponebat: [*Et infrà a.*] Mandamus, quatenus recipiatis testes, quos contra personas productorum super principali negotio partes duxerint producendos; quos si rursùs pars altera vel utraque voluerit reprobare, contra illos probationes admittere procuretis, ita quòd ultrà non liceat partibus ad reprobationem testium adfpirare: ne si producendi quartos contra tertios, & sic deinceps partibus licentia tribuatur, negotium diutiùs protelari contingat.

[s] An hæc Decret. habeat locum in causa summaria, vide per Butrium in *c. veniens 2. sup. eod.*
[t] produeere. *al.* proponere.

[*a Et protestans nihilominus attestationes alterius partis quæ vacante Sede Burgensi dicuntur receptæ fuisse ceteris de causis nullius esse momenti, causa ipsa per nos non potuit terminari, licèt pars altera sententiam cum instantia postularet. Illam igitur ad vos de consensu partium remittentes d. v.*

¶ PITH. [38] *Vell. Oleti.*] 2. V. C. *Vallis Oleti.* sive *Vallis bonæ.*

[39] *Sacramenïæ.*] Sic 2. V. C. *de Sacramona.* tax. benef.
[40] *Burgiensis.*] *Burgensis.*
[41] *De Castro Soter.*] *Castrest.*

L. IDEM Præposito & Magistro G. & R. Laudun. Canonicis [42]. [c. an. 1220. *Romæ in Galliam.*]

Attestationes receptæ per arbitrum fidem faciunt in judicio, si testes mortui sunt: si vivunt, est in optione illius, contra quem testes producti sunt, an velit attestationes recipere, an testes de novo deponere. Et adde etiam si attestationes publicatæ sunt. Et hoc ultimum non est *in l. fi. C. eod.* ubi ponitur casus hujus decre.

[x] Vide Innoc. *in c. ex parte. sup. de arbit.*

PRæsentata [x] nobis Suession. Archidiac. petitio continebat, quòd cùm inter quondam R. prædecessorem suum ex una parte, & Capitulum sancti Petri Suession. ex altera, super jurisdictione, quam idem Archidiac. se in dicta Ecclesia ratione Archidiaconatûs proponebat habere, quæstio verteretur, tandem Cancellarium Parisien. & Magistros R. Remen. & P. Briton. Canonicos [y] super hoc arbitros elegerunt: qui cùm suscepto arbitrio adeò in negotio processissent, quòd productis testibus, & depositionibus publicatis, receptisque allegationibus utrorumque, & actis omnibus redactis in scriptis sigillorum suorum impressione signatis, arbitrium proferre deberent, unus ipsorum viam universæ carnis ingressus, & alius [z] in Archiepiscopum Ebrunen. [a] assumptus, qui distat per duodecim dietas & ampliùs ab eisdem. Unde cùm prædicto R. solo minimè arbitrari valente videatur arbitrium expirasse: Dif. vestræ mandamus, quatenus causam juxta hujusmodi acta fine debito terminetis, optione Capitulo reservata, ut vel recipiat depositiones eorum, qui superfunt productorum testium contra eos, vel eas respuentes confentiant, ut iidem testes admittantur iterùm: salvo jure quod in utroque casu eidem Capitulo competit, tam in personas testium, quàm in dicta.

[y] Clericos, *in antiquis cod.*
[z] alter.
[a] Ebrudun. *al.* Ebreden.

¶ PITH. [42] *Præposito & Magistro, &c.*] *Præposito & Magistro G. & R. de Lundin. & Canonicis Remensibus.*

[b] Murien.

LI. IDEM Pennen. [43] Episcopo [b]. [c. an. 1220. *Romæ in Marsiam.*]

Non creditur testi etiam Religioso, qui sine juramento deponit.

[c] Vide Guid. Pap. & de materia quòd non credatur testi nisi jurato, vide Felinum in *c. literis. De præs.* & Dec. *cons. 91. & cons. 120.*

NUper nobis [c] A. Presbytero supplicante innotuit, ut cùm ipse Ordinem fratrum Minorum causâ probationis infra annum intrasset, Custos ad probandum, quòd idem Presbyter fecisset professionem, quosdam Ordinis sui testes induxit, qui depofuerunt super hoc, contradicente dicto Presbytero, non jurati: [*Et infrà a.*] Respondemus, quòd nullius testimonio quantumcumque Religiosus exiitat, nisi juratus depofuerit, in alterius præjudicium debet credi.

[*a Unde præfatus Presbyter asserebat eorum testimonium nullum esse, prædicto replicante Custode quòd secundum sui Ordinis Regulam jurare non poterant nec debebant, sed eorum verbis simplicibus in hujusmodi standum erat: quare nobis humiliter supplicasti ut quid agendum sit tibi, te rediturum nostris literis certiorem. Nos igitur tuæ s. brevitat.*]

¶ PITH. [43] *Pennensi.*] *Morienfi, vel Remensi.*

[d] Crisopon. *al.* Crisopoton.

LII. IDEM Corisoton. [d 44] & Trecoren. Episcopis [45]. [c. an. 1220. *Romæ in Galliam.*]

Diligenter & sigillatim examinandi sunt testes: supple, *etiam si agitur de vita, & miraculis alicujus canonizandi.*

[e] Vid. Chas. *in Catal. glor. mund. p. 3. consid. 47. 49. & 50.* Cisterciun.
[f] *In C. Bar.* Monachi Monasterii S. Maur. Cisterc. &c.
[g] Receptionibus.

VEnerabili Fratre nostro Episcopo & Capitulo Corisopton [46]: ac universis Abbatibus apud Cistercien. [e] in generali Capitulo congregatis: [*Et infrà a.*] Dif. vestræ mandamus, quatenus testes, quos Abbas & Monachi S. Martini [f] Cistercien. Ordinis super vita & miraculis piæ memoriæ M. Abbatis Monasterii supradicti duxerint producendos, examinare sigillatim curetis, cum ea diligentia, quæ solet & debet in [g] receptione testium adhiberi.

[*a Multisque Episcopis aliis & religiosis una cum Abbate & Conventu S. Mauricii [47] Monasterii Cistercien. Ordinis Crisopon. Diœces. olim nobis insinuantibus piæ me. Mauricium Abbatem præfati Monasterii divino munere claris coruscante miraculis, adeò ut Monasterium ipsum quadam usurpatione usus seu potius quadam anticipatione futuri votum ab ejus nomine sortiatur, & humiliter supplicantibus ut ipsum adnumerari sanctorum catalogo faceremus, ut quòd populus devota præsumptione, ut sic dixerimus, nunc usurpat, seu etiam divino instinctu anticipat, illum appellando sanctum & absque auct. Ap. Se. venerando, vitè tandem justione Apostolica faciat ad gloriam Christi & nominis Christiani. Nos eorum devotis precibus inquantum decuit, annuentes, Ven. fr. n. Episcopo Leon. & dil. fi. Abbati s. Lupi Crisopon. Diœc. dedimus in mandatis ut inquirerent super prædicti viri vita & miraculis diligentissimè veritatem, & eam nobis fideliter intimarent, ut ea plenius compertâ, pro supplicantium desiderio plenius annuere videremus. Idem Episcopus & Abbas quamdam nobis paginam transmiserunt propriorum sigillorum appensione munitam, in qua multa quidem & magna miracula continentur facta, ut dicitur, à Domino meritis dicti viri, quæ licèt probata per testes juratos & nominatos in ipsa pagina innuantur, non tamen apparet per paginam sæpedictam quòd ipsos testes examinaverunt sigillatim, & quòd eos super his de quibus sunt testificati & circumstantiis cum ea interrogaverunt diligentia quæ solet & debet in testium receptione adhiberi. Unde licèt humana devotio prompto debeat affectu honorare, quos dignatio divinæ benignitatis honorat, tutius tamen esse censemus hoc differre negotium, quàm in eo sententiam minus considerate proferre. Nolentes autem deesse superna gratiæ muneri, sed adesse.*]

[46] *Corisopton.*] *Corisopitensi.*
[47] *Mauricii.*] Mauricius Abbas Ciftercienfis, miraculis clarus in Britannia.

LIII. GREGORIUS IX. [c. an. 1230. *Romæ.*]

Iterùm examinandus est testis, qui obscurè deposuit: supple tu, *ex Judicis officio.*

[h] Vid. Archid. *in c. ut officium §. verum. De hæret. l. 6.* & Eymer. *in Direct. Inq. par. 3. q. 62.* & quæ ibi dixi *l. 3. adnot. Scholast. 119.*

CUm clamor [h] validus contra Achorontinen. Episcopum super simonia & aliis criminibus ascendisset, Melsiten. & Ruben. Episcopis dedimus in mandatis, ut super his diligenter veritatem inquirerent: *Et infrà.* Verùm quia apertis attestationibus L. & G. super simonia ita depositum confusè, quòd ex dictis eorum non potest veritas declarari: Mandamus, quatenus examinetis eos iterùm diligenter, & tam eorum, quàm aliorum, quos receperitis testificata sub sigillis vestris nobis fideliter referatis.

LIV. IDEM. [c. an. 1230. *Romæ.*]

Perseverans in crimine, etiam in civili, repellitur a testimonio: emendatus verò, non infamis admittitur in civili, & etiam criminali mota civiliter.

Fallit in perjuro, qui in criminali repellitur.

[i] Vid. Alb. *tract. de Statutis par. 4. q. 71. & 72.* & plenè per Archid. *in c. parvul. 22. q. 5.* Hùc refer. Burch. *l. 1. Decr. c. 164.*

TEstimonium [i] ejus, cui ab adversa parte opponitur crimen, meritò reprobatur in criminali causa, sive civili, si in ipso crimine perseveret. Si verò sit de crimine emendatus, & eum non comitetur infamia, non est in causa civili, vel etiam cum de crimine civiliter agitur, præterquam pro reatu perjurii, repellendus. In criminali autem, si in alio judicio instituta accusatione contra ipsum, de crimine convictus extitit, vel confessus: vel si nunc per exceptionem exinde convincatur, aut gravata sit ejus opinio, pro eo quòd quandoque fuit tali modo repulsus, quamvis in hoc casu non excluderetur in civili: potest à testimonio, licèt egerit pœnitentiam, removeri.

LV. IDEM. [c. an. 1230. *Romæ.*]

Quarta productio non est danda sine solemnitate legali, de qua hic.

[k] Vid. auth. *qui semel. C. de proba.*

ULtra tertiam productionem non debent testes ulteriùs produci in causa [k]. Nisi præstito ab eo, qui hoc postulat juramento, quòd neque per se, neque per alium testificata subtraxerit, vel fuerit percunctatus: nec per dolum, aut artem aliquam quartam productionem expofcat: sed quia quos desiderat de novo producere, priùs habere nequivit.

LVI. IDEM. [c. an. 1230. *Romæ.*]

Accusatus criminaliter non admittitur in testem contra alium in causa criminali, sua accusatione pendente: nisi in exceptis criminibus.

[l] Vid. Burch. *lib. 1. Decr. c. 164.*

NOn debet [l] quis in criminibus, nisi forsan in exceptis, ad testificandum admitti pendente accusatione de crimine contra ipsum: cùm etiam accusati, nisi priùs se probaverint innocentes, ab accusatione ac suspectione Ordinum repellantur.

DE TESTIBUS COGENDIS, VEL NON.

TITULUS XXI.

I. ALEXANDER III. Papien. Electo. [c. an. 1170. *Romæ in Insubriam.*]

In causa civili monendi & inducendi testes sunt ad testificandum: & si se subtrahant odio, gratiâ, &c. compelluntur.

[m] Cap. *a. eod. tit. in* 1. *elect.* Vide Guid. Pap. *hic.*
[n] *Dictio*, rum, *deest in vetust.*

CAusam [m] matrimonii, quæ inter M. mulierem [1] & filium R. vertitur, commissimus Judicibus terminandam. Ideòque mandamus, quatenus testes ab alterutra partium in suæ assertionis testimonium invocatos, ne veritatem occultent, diligentiùs moneas & inducas. Si autem odio, vel gratiâ, vel timore se subtrahant, eos ad ferendum testimonium coram præfatis Judicibus, vel eorum [n] nuncio, quem ad hoc miserint, Ecclesiastica districtione compellas.

¶ PITH. [1] *Inter mulierem, &c.*] V. C. *inter neptem Desiderii & filium Canis.*